

Викладене дозволяє зробити *висновок*, що не дивлячись на відсутність в законодавстві ЄС спеціального нормативного документа про охорону якісного стану земель від негативного впливу, у межах законодавства ЄС знайшли закріплення та продовжують формуватися правові приписи щодо охорони земель та ґрунтів. Права охорона земель на рівні законодавства ЄС провадиться у межах: 1) охорони ґрунтів шляхом встановлення вимог щодо належного їх обробітку, а також вжиття превентивних заходів, спрямованих на попередження погіршення стану ґрунтів; 2) вимог щодо поводження із небезпечними речовинами; 3) охорони довкілля та окремих його елементів; 4) здійснення функцій управління у сфері охорони довкілля (контроль за основними небезпеками певних видів діяльності, створення системи спостереження та інформації про стан навколишнього середовища, оцінка впливу деяких проектів на навколишнє середовище); 5) вимог щодо поводження з відходами тощо.

Література

1. Європейський Союз. Консолідовані договори / [наук. ред. В. Муравйов]. – К. : Вид – во «Пор – Рояль», 1999. – С. 140 – 141.

2. Мусис Ніколас. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Ніколас Мусис ; [пер. з англ]. – К. : «К.І.С.», 2005. – 466 с.

3. Бондар О. Сфера охорони земельних ресурсів: системи технічного регулювання у Європейському Союзі і нормативно – правова база України / О. Бондар, С. Берзіна, С. Погурельський // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 3. – С. 20 – 21.

УДК 347.822

Позняк Е.В.,

к.ю.н., доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ФОНОВОГО ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2020 р., затв. Законом України від 21 грудня 2010 р., передбачається вдосконалення державної системи моніторингу навколишнього природного середовища (далі – НПС) як одного з основних інструментів реалізації національної екологічної політики, а Концепцією Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 року, схвал. розпорядженням КМ України від 8 лютого 2006 р. № 70 – р, передбачається здійснення моніторингу біосферних процесів. Реалізації зазначених завдань у сфері охорони, використання та відтворення об'єктів і територій природно – заповідного фонду України (далі – ПЗФ) сприятиме забезпечення здійснення фонових (наукового) моніторингу навколишнього природного середовища або фонових екологічного моніторингу. Правові, економічні, організаційні та інші проблеми екологічного

моніторингу досліджували такі українські вчені – правники як В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, М.В. Краснова, Н.Р.Малишева, у тому числі на дисертаційному рівні – М.В. Мозальова та С.В.Шарапова. Однак відсутність визначення терміну “фоновий моніторинг НПС” у законодавстві, неконкретність його видів, змісту, процедури здійснення, необхідність врахування міжнародного досвіду спонукають до продовження наукових пошуків [6].

Формування системи моніторингу НПС в Україні було започатковано Законом України “Про охорону НПС” від 25 червня 1991 р. з метою забезпечення збору, обробки, збереження та аналізу інформації про стан НПС, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень (ст. 22). Зміст зазначеного виду діяльності згідно цієї ж норми становить спостереження за станом НПС, рівнем його забруднення. Поряд із законодавчими термінами „моніторинг НПС” і „моніторинг довкілля” у науці екологічного права подекуди вживається термін „екологічний моніторинг” [1, сс. 142, 153; 2, сс. 58, 66; 5; 7], який В.І.Андрейцев розглядає як комплексну (міжгалузеву) функцію управління в галузі екології [1, с. 142].

У той же час класифікацію моніторингу НПС на окремі його види було запроваджено у раніше чинному Положенні про державний моніторинг НПС, затв. постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМ України) від 23 вересня 1993 р. № 785: залежно від призначення – загальний (стандартний), оперативний (кризовий) та фоновий (науковий) (п. 5). У нині чинному Положенні про Державну систему моніторингу довкілля, затв. постановою КМ України від 30 березня 1998 р. № 391, дана класифікація відображення не найшла. Екологічний моніторинг Г.І. Балюк пропонує розподіляти на два види – моніторинг НПС та моніторинг природних об’єктів (земель, лісів, вод, надр, тваринного світу, атмосферного повітря та ін.) [2, с. 66]. С.В. Шарапова додає ще один підхід до його класифікації – за територіальними ознаками або за характером узагальнення інформації: регіональний, локальний, національний та глобальний [7, с. 9]. Висвітлення особливостей моніторингу окремих природних об’єктів та ресурсів започатковано з дослідження правових засад моніторингу ґрунтів [5].

Визначення фонового (наукового) моніторингу НПС раніше містилось у п. 5 Положення про державний моніторинг НПС, це – спеціальні високоточні спостереження за всіма складовими НПС, а також за характером, складом, кругообігом та міграцією забруднюючих речовин, за реакцією організмів на забруднення на рівні окремих популяцій, екосистем і біосфери в цілому, здійснення якого передбачалось у природних і біосферних заповідниках, на інших територіях, що охороняються, на базових станціях. Н.Р. Малишева визначає фоновий (науковий) екологічний моніторинг як систему спостережень за природними ресурсами, природними об’єктами та природними системами, які не зазнають прямого антропогенного впливу, з метою одержання інформації для оцінок і прогнозування змін стану природних об’єктів внаслідок господарської діяльності (здійснюються через мережу біосферних і природних заповідників, спеціальних наукових станцій) [4, . 196].

Водночас забезпечення фонового моніторингу НПС розглядається законодавцем у якості окремої мети виділення природних ділянок суші і водного

простору, природні комплекси та об'єкти яких мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, формуючи ПЗФ за Законом України "Про ПЗФ України" від 16 червня 1992 р. (Преамбула). Території та об'єкти ПЗФ можуть використовуватись для потреб моніторингу НПС (ст. 9 цього Закону), проведення фонового моніторингу НПС є завданням природних та біосферних заповідників (статті 15 і 17), а також здійснюється у зв'язку з науковою цінністю природних комплексів та об'єктів у межах національних природних парків (ст. 21), є видом спеціального використання природних ресурсів. Здійснення моніторингу довкілля на територіях та об'єктах ПЗФ України, на думку М.В. Краснової, відіграє важливу роль у проведенні контролю за додержанням їх режиму [3, с 467]. Очевидно, це пов'язано з тим, що екологічний моніторинг є видом екологічного контролю [1, с. 153; 2, с. 65], зокрема попереджувального. В межах територій та об'єктів ПЗФ, – як раніше передбачалось, – ця система повинна відображати фоновий, еталонний стан НПС, регіональні особливості, диференціацію ландшафтів та інших природних комплексів, ступінь їх антропогенної трансформації, враховувати особливості динаміки, сприяти поліпшенню прогнозування змін (п. 6 Програми перспективного розвитку заповідної справи в Україні („Заповідники”), затв. постановою Верховної Ради України від 22 вересня 1994 р. № 177 / 94 – ВР).

Виходячи з положень Законів України "Про охорону НПС" та „Про ПЗФ України" до системи органів, які здійснюють фоновий екологічний моніторинг, відносяться Міністерство екології та природних ресурсів України та Державна служба заповідної справи у його складі, адміністрації об'єктів ПЗФ, наукові та науково – технічні ради (ст. 42 Закону України "Про ПЗФ України"). Оскільки координація діяльності установ ПЗФ покладена на Державну службу заповідної справи, доцільно було б, на наш погляд, доповнити Положення про Державну службу заповідної справи, затв. постановою КМ України від 9 серпня 2001 р. № 1000, пунктом про координацію робіт із здійснення фонового (наукового) моніторингу НПС, узагальнення та обнародування його результатів.

Пропонуємо доповнити Закон України "Про охорону НПС" статтею про види моніторингу НПС з виділенням серед них фонового моніторингу. Варто було б закріпити визначення цього терміну, перш за все, у Законі України "Про ПЗФ України", а також доповнити розділ V "Науково – дослідні роботи на територіях та об'єктах ПЗФ" статтею про здійснення фонового екологічного моніторингу, утворення на базі природних та біосферних заповідників зональних міжнародних станцій фонового моніторингу НПС. У Положенні про Державну систему моніторингу довкілля доцільно було б розкрити зміст фонового екологічного моніторингу та зазначити повноваження Державної служби заповідної справи.

Література

1. Андрейцев В.І. Екологічне право: Курс лекцій: Навч. посібник для юрид. фак. вузів / Володимир Іванович Андрейцев. – К.: Вентурі, 1996. – 208 с.
2. Балюк Г.І. Екологічне право України: Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частини): Навч. посібник / Галина Іванівна Балюк. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 192 с.

3. Краснова М.В. Управління у галузі організації, охорони і використання природно – заповідного фонду / Марія Василівна Краснова // Екологічне право: Особлива частина: Підруч. для студ. юрид. вузів і фак.: Повний акад. курс / За ред. акад. АПрН В.І. Андрейцева. – К.: Істина, 2001. – С. 461 – 468.

4. Малишева Н.Р. Державний моніторинг довкілля / Наталія Рафаєлівна Малишева // Екологічне право України. Академічний курс: Підручник. – Друге видання / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: ТОВ “Видавництво “Юридична думка”, 2008. – С. 195 – 200.

5. Мозальова М.В. Правові засади моніторингу ґрунтів: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Марина Володимирівна Мозальова / Національний університет “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”. – Х., 2011. – 20 с.

6. Позняк Е.В. Проблеми правового забезпечення фонових моніторингу навколишнього природного середовища в межах об’єктів і територій природно – заповідного фонду України / Єліна Владиславівна Позняк // Актуальні проблеми держави та системи права України в умовах світової глобалізації: Збірник наукових праць // Матеріали Міжвузівської науково – практичної конференції молодих вчених / Ред. кол.: В.І. Курило, В.О. Шамрай та ін. – К.: Видавничий центр НАУ. – 2007. – С. 284 – 286.

7. Шарاپова С.В. Правове забезпечення екологічного моніторингу в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Світлана Володимирівна Шарاپова / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – 19 с.

УДК 342.9

Хом’яченко С.І.,

к.ю.н.,

Національний авіаційний університет, м.Київ, Україна,

Сряшов Є.К.,

старший викладач,

Національний авіаційний університет, м.Київ, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО – ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ ЦИВІЛЬНИХ ПОВІТРЯНИХ СУДЕН НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

На сучасному етапі здійснення правового регулювання (як на міжнародно – правовому рівні так і національному) польотів повітряних суден з метою здійснення перевезень, вимоги щодо реєстрації суден повинні забезпечувати високий рівень безпеки цієї галузі діяльності людства через виконання, перш за все, вимог норм Конвенції про міжнародну цивільну авіацію (Чикаго, 1944 р.) [1].

В Україні, як державі – підписантці зазначеної універсальної міжнародної угоди в силу закріплених в Главі III (Національність повітряних суден) та Додатку 7 вимог зазначеної конвенції, розроблено власну нормативну базу щодо реєстрації цивільних повітряних суден.